УДК: 338.2:343(477)

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-3\(9\)-51-60](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-3(9)-51-60)

Гнатенко Валерій Сергійович кандидат економічних наук, науковий співробітник ДЗ «Науково-практичний медичний реабілітаційно-діагностичний центр МОЗ України», вул. О. Невського, 14, м. Костянтинівка, 85110, тел.: (062) 726-23-50, e-mail: rdckonst@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-2659-9202>

НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОБРОБУТ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Анотація. В умовах загострення зовнішніх і внутрішніх протиріч економічного характеру, важливості підвищення рівня національної безпеки держави, виникає нагальна потреба пошуку системного алгоритму побудови цілісної парадигми економічної безпеки. Передбачувані загрози економічній безпеці можуть вплинути не тільки на економічний стан країни, але обмежити економічні інтереси людини й суспільства в цілому, створюючи небезпеку руйнування національних цінностей і національного способу життя. Основною тенденцією подальшого економічного розвитку суспільства є поєднання економічної безпеки держави та економіки добробуту суспільства в єдину цільову функцію, яка повністю розкриває і реалізує економічний потенціал держави та суспільства. Рівень добробуту країни є основою для прийняття певних державних рішень в соціально-економічній сфері.

Зазначено, що економічна безпека добробуту – забезпечення захищеності інтересів і формування сприятливих умов для забезпечення високого рівня життя і добробуту суспільства в рамках реалізації Державної стратегії економічної безпеки. Визначено місце економічної безпеки добробуту в системі національної безпеки – високий рівень її реалізації є плацдармом для зміцнення і подальшого розвитку інших складових економічного життя країни.

Якість життя являє собою складну синтетичну категорію, що акумулює всі істотні для особистості умови існування, рівень розвитку і ступінь задоволення всього комплексу матеріальних і нематеріальних потреб і інтересів людей. Задля підвищення рівня та якості життя населення, громадського добробуту, важливо забезпечити національну економічну безпеку і визначитися з пріоритетними напрямками подолання передбачуваних наслідків. Від держави вимагається постійний контроль та моніторинг соціально-економічної ситуації, який має бути безперервним, своєчасним і достовірним.

Ключові слова: безпека, національна безпека, якість життя, рівень життя,

національний добробут.

Hnatenko Valeriy Serhiyovytch Candidate of Economic Sciences, chief researcher of the State Institution “Scientific and Practical Medical Rehabilitation and Diagnostic Center of the Ministry of Health of Ukraine”, Al. Nevskogo St. 14, Kostiantynivka, 85110, tel.: (062) 726-23-50, e-mail: rdckonst@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-2659-9202>

NATIONAL WELL-BEING IN THE CONTEXT OF THE STATE ECONOMIC SECURITY ENSURING

Abstract. Under conditions of aggravation of external and internal contradictions of economic character, importance of increase of the state national security level, an urgent need of search of system algorithm for construction of integral paradigm of economic security appears. The envisaged threats to economic security can affect not only the economic condition of the country, but limit the economic interests of a human and society as a whole, creating the danger of destroying national values and national way of life. The main trend of further economic development of society is the connection of economic security of the state and the welfare economy of society in a single target function, which fully reveals and realizes the economic potential of the state and society. The level of the country's welfare is the basis for making certain government decisions in the socio-economic sphere.

It has been noted that economic security of welfare is ensuring the protection of interests and creating favorable conditions for ensuring a high standard of living and welfare of society in the implementation of the State Strategy for Economic Security. The place of economic security of welfare in the system of national security has been determined – the high level of its realization is a springboard for strengthening and further development of other components of the country's economic life.

Improvement of the efficiency of public administration is one of the prerequisites for ensuring of sustainable socio-economic development of the country, region and improvement of the population's welfare. In order to improve the standard and quality of life of the population, public welfare, it is important to ensure national economic security and to determine the priority areas for overcoming the expected consequences. The state is required to control constantly and monitor the socio-economic situation, which must be continuous, timely and reliable.

Keywords: security, national security, quality of life, living standard, national welfare.

Постановка проблеми. В умовах загострення зовнішніх і внутрішніх

протиріч економічного характеру, важливості підвищення рівня національної безпеки держави, виникає нагальна потреба пошуку системного алгоритму побудови цілісної парадигми економічної безпеки. Вона повинна будуватися на основі методологічних і практичних засад в контексті сучасних викликів економічному добробуту суспільства як основної мети, умови і інструменту ефективної економічної безпеки щодо досягнення державою визнання на міжнародній економічній і геополітичній арені. Оскільки економічна безпека є головним компонентом системи національної безпеки, розробка ключових напрямків подолання передбачуваних наслідків від ситуації, що склалася на світовій арені є державним завданням на всіх рівнях управління народним господарством. В таких умовах дієвим і основним трендом подальшого економічного розвитку суспільства є поєднання економічної безпеки держави та економіки добробуту суспільства в єдину цільову функцію, яка повністю розкриває і реалізує економічний потенціал держави та суспільства.

Загальнонаукова і методологічна проблематика по національній економічній безпеці розглядається переважно на макрорівні, а теоретичні та прикладні дослідження її забезпечення в рамках економіки добробуту поки не знайшли свого відображення в наукових працях. Вимагають розв'язання проблеми зміцнення національної економічної безпеки в рамках концепції економіки добробуту з дотриманням наявних і напрацюванням нових критеріїв парадигми економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Добробут життя населення як комплексний індикатор, містить в собі аналіз і оцінку соціального та економічного стану країни. Підвищення добробуту в нашій країні було і залишається актуальним завжди, особливо у сучасному стані під час зниження темпів розвитку, економічної та політичної нестабільності, великим темпом інфляції та інше. Саме такі умови мають негативний вплив на добробут населення, що призводять до незбалансованого розвитку регіонів нашої країни, тим самим унеможливають забезпечення їх сталого розвитку. Питанням поліпшення стану добробуту держави займалися такі науковці, як Длугопольський О.В. [5], Мандрикіна А.С. [7], Притула Х.М. [8], Романюк І. [9], Савченко Т.Г., Куляк А.І., Куляк І.І. [10], Харазішвілі Ю.М., Грішнова О.А. [11] та інші.

Отже, вивчення динаміки й оцінка рівня національного добробуту, його прогнозування, надзвичайно важливо для сталого, збалансованого і поступального розвитку суспільства в цілому.

Мета статті – розглянути складові рівня та якості життя населення, з'ясувати ознаки національного добробуту як ключового постулату національної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Згідно із Законом України «Про національну

безпеку України», національна безпека України – це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [1]. Основними компонентами національної безпеки є економічна, соціальна, військова, екологічна, інформаційна безпека. Економічна безпека, що є основною складовою національної безпеки покликана забезпечити належне функціонування і розвиток держави за допомогою економічних інструментів.

Відповідно до в Методичних рекомендацій щодо розрахунків рівня економічної безпеки України, що затверджені в Наказі Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 року [2], економічна безпека – це стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі та характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання.

Передбачувані загрози економічній безпеці можуть вплинути не тільки на економічний стан країни, але обмежити економічні інтереси людини й суспільства в цілому, створюючи небезпеку руйнування національних цінностей і національного способу життя. Підвищення добробуту населення проголошено важливим політичним пріоритетом Української держави. Проте офіційна статистика та дані соціологічних досліджень засвідчують наявність соціальної стратифікації, майнового розшарування суспільства, невдоволеність значної частини населення матеріальним становищем своєї родини. При цьому справедливим буде твердження про те, що «суспільний добробут, до досягнення якого прагне держава і буде тією метою, досягнення якої покликана забезпечити економічну безпеку».

Одним з методів оцінки ефективності діяльності державних органів управління ґрунтується на оцінці загальної соціальної ефективності, що виражається в рівні і якості життя населення регіону, країни. Якість життя являє собою складну синтетичну категорію, що акумулює всі істотні для особистості умови існування, рівень розвитку і ступінь задоволення всього комплексу матеріальних і нематеріальних потреб і інтересів людей. Найбільш важливими складовими елементами якості життя виступають такі показники економічного добробуту населення, як доходи й заощадження, рівень соціального забезпечення і споживання матеріальних благ і послуг. Крім того, воно містить у собі умови праці й зайнятості, побуту і дозвілля, житлові умови, стан здоров'я, освіти, екологічну та соціальну безпеку життєдіяльності.

Сам термін «якість життя» з'явився в середині 50-60 років XX століття, коли стало очевидним, що категорія «рівень життя» не відображає весь комплекс умов існування і рівень добробуту населення. Проблема полягала в тому, що викликане

стійким економічним розвитком зростання матеріального добробуту населення спричинило одночасно ряд нових небажаних явищ, таких як погіршення екологічної ситуації та посилення соціальної напруженості. Це стало доказом того, що економічне зростання не може служити єдиним мірилом прогресу і добробуту. Рівень та якість життя є основним показником ефективної економічної та соціальної політики держави. Складовими якості життя населення можуть виступити такі інтегральні індикатори, що відображають найбільш суттєві сторони життєдіяльності населення.

1. Добробут населення, який акумулює приватні показники, що відображають ступінь задоволення матеріальних потреб населення. Матеріальний аспект добробуту характеризується показниками доходів, поточного споживання і заощаджень населення (величина доходів в реальному вираженні, їх розподіл за напрямками використання за різними соціально-економічними групами населення, структура споживчих витрат населення, наявність в домашніх господарствах споживчих товарів тривалого користування, накопичення матеріальних і грошових цінностей), а також такими макроекономічними показниками, як ВВП на душу населення, фактичне кінцеве споживання домашніх господарств, індекс споживчих цін, рівні безробіття і бідності.

2. «Якість» населення, забезпечена системою охорони здоров'я та освіти, інтегрує такі його властивості, як здатність до відтворення (народжуваність, смертність, захворюваність, інвалідність, очікувана тривалість життя), здатність утворювати й зберігати сім'ї, рівень освіти й кваліфікації.

3. Умови життя населення, що включають характеристики житлових умов, забезпеченість населення потужностями інфраструктури та комунікаціями, використання вільного часу, соціальної та географічної мобільності.

4. Соціальна та екологічна безпека, яка відображає умови забезпечення безпеки життя, фізичну і майнову безпеку, а також характеризуються кліматичними умовами, даними про забруднення повітряного простору, води, про якість ґрунту, рівні біорізноманіття.

5. Умови для різнобічного розвитку особистості, що відбиваються в стані духовного життя, наявності різних свобод і умов для самоактуалізації особистості, наявність ефективної системи управління і влади, стан культури, спорту.

У зв'язку з тим, що стан якості життя населення опосередковано відображає ефективність діяльності різних владних структур, державних органів управління, надається велике значення проблемі його вимірювання й оцінки. Особливо велику увагу при цьому приділяється таким питанням, як складові елементи категорії «якість життя», їх угруповання за окремими компонентами, методи вимірювання, а також побудова інтегральних моделей, що відображають якість життя

населення.

Поліпшення якості життя населення, на думку А. Бурдуна [4], досягається через соціально-економічний розвиток, який включає:

- підвищення доходів, поліпшення здоров'я населення і підвищення рівня його освіти;
- створення умов, що сприяють зростанню самоповаги людей унаслідок формування соціальної, політичної, економічної та інституційної систем, орієнтованих на пошану людської гідності;
- збільшення свободи людей, зокрема їх економічної свободи В умовах актуалізації зовнішніх і внутрішніх викликів і загроз потрібно знайти такий ключовий параметр у сфері економічної безпеки, вплив на який, в рамках його зміцнення і розвитку, дозволить країні вийти на якісно новий рівень протидії зовнішнім і внутрішнім викликам і забезпечення національних інтересів. На підставі проведених досліджень таким є економіка добробуту, що більш детально аналізується нижче.

Добробут є метою і функцією економіки, а економічна безпека добробуту – фундаментом, основою сильної конкурентоспроможної країни, міцного оборонного потенціалу, гідного міжнародного визнання держави. [6]. Під добробутом економісти розуміють сукупність умов життєдіяльності людини, які створюються під час виробництва, розподілу, обміну, споживання, формують ієрархію потреб та визначають рівень їх задоволення. Рівень добробуту країни є основою для прийняття певних державних рішень в соціально-економічній сфері.

Добробут населення – це один з найважливіших соціально-економічних категорій, багатогранний фактор, що стримує або сприяє людському розвитку, створює додаткові стимули або навпаки обмежую людські можливості щодо реалізації активної економічної поведінки. Зростання суспільного добробуту населення залежить від задоволення потреб людей, рівень яких стрімко зростає та якісно змінюється. Саме сукупність матеріальних, соціальних та духовних умов відображає рівень та якість життя населення. Процес задоволення потреб суспільства матеріальними й духовними благами є кінцевою метою функціонування будь-якої економічної системи [5].

Проблеми вимірювання рівня життя населення є предметом досліджень міжнародних експертів і в контексті сучасної концепції національного добробуту. У міжнародній статистиці використовуються різні визначення національного добробуту як поняття, що характеризує цільові, матеріальні й суб'єктивні аспекти вимірювань, засновані на різних за змістом концептуальних підходах:

- добробут як мету досягнення високого рівня і якості життя щодо нормативних критеріїв;
- добробут як наявність можливостей реалізації індивідуальних переваг;

- добробут як категорія, заснована на суб'єктивних
- індивідуальних оцінках задоволеності рівнем життя.

У методологічних розробках авторитетних міжнародних організацій, зокрема ООН, в складі показників, що характеризують рівень національного добробуту населення, включені й компоненти, які стосуються вимірюванні рівня життя населення. У їх складі виділяються блоки, що характеризують такі аспекти вимірювань:

- стану фізичного здоров'я;
- наявності ресурсів для підвищення рівня і якості життя населення;
- наявності сприятливого соціального середовища;
- умов безпеки;
- можливостей і свободи вибору і дій [3].

В умовах поглиблення кризових явищ в економіці, прагнення країни до світових стандартів життя, найвищий пріоритет у державній політиці та економіці набуває економіка добробуту, основні положення якої залучають все більшу увагу з боку вчених та економістів в області національної економічної безпеки. Вимагають вирішення такі системні проблеми як демографічна криза, проблема екології й перерозподілу ресурсів, розподіл доходів і низький рівень купівельної спроможності населення, житлова проблема, формування середовища добробуту та інші.

Добробут суспільства додає якісну змістовність економічної безпеки, як специфічної суспільної форми. В такому форматі економічна безпека набуває нових властивостей, при цьому економічна безпека добробуту постає як складова національної економічної безпеки в рамках зовнішніх і внутрішніх загроз. Уточнення і розширення бази національних інтересів набуває особливого значення в системі національної економічної безпеки, доповнення її складових забезпечує більш повну її реалізацію. З огляду на все вищесказане, ми можемо визначити місце економічної безпеки добробуту в системі національної безпеки – високий рівень її реалізації є плацдармом для зміцнення і подальшого розвитку інших складових економічного життя країни.

Національний добробут населення нерозривно пов'язане з безпекою. Спочатку люди захищали свій добробут, свої інтереси, як від зовнішніх, так і від внутрішніх ворогів, намагалися мінімізувати зовнішні загрози й небезпеки. Благополуччя і безпеку пов'язані також з вступом в силу процесу розвитку суспільства, де категорія добробуту містить чинники розвитку, а категорія безпеки – забезпечення захисту розвитку суспільства. Ці дефініції об'єднує також мета існування суспільства – досягнення високого рівня розвитку в відповідно до національних інтересів.

Отже, економічна безпека добробуту – забезпечення захищеності інтересів і

формування сприятливих умов для забезпечення високого рівня життя і добробуту суспільства в рамках реалізації Державної стратегії економічної безпеки.

Неможливо повно відобразити всі причинно-наслідкові зв'язки й фактори впливу та підпорядкування економічної безпеки добробуту без того, щоб не визначити системність цього поняття. Це підтверджується рамковими й програмних документів економічного розвитку держави, висловлюваннями відомих міжнародних економістів і нобелівських лауреатів з економіки. Система економічної безпеки добробуту є цілою низкою чинників, умов і явищ, які створюють і реалізують механізм стабільного і прогресуючого функціонування економіки добробуту, мінімізуючи загрози й небезпеки, актуалізуючи нові можливості розвитку. А в перспективі, за умови продовження розвитку громадянського суспільства, економіка добробуту і безпеку її реалізації отримають важливе місце в першочергових теоретико-прикладних дослідженнях.

В Україні для оцінки добробуту населення переважно використовують нормативні показники прожиткового мінімуму та середнього розміру заробітної плати (пенсії), які не зовсім відповідають ринковим умовам розвитку економіки та структурі доходів домогосподарств, не беруть до уваги опосередковані та суб'єктивні оцінки, які дають більш комплексну характеристику соціального добробуту.

Соціально-економічне становище населення України погіршується через економічну кризу, а це у свою чергу позначається на рівні соціальної й політичної стабільності суспільства, вимагає вжиття відповідних заходів і втілення соціальних програм, які б сприяли піднесенню рівня життя як усього суспільства, так і соціально уразливих груп населення. Такі політичні завдання зумовлюють посилення наукового інтересу до соціального добробуту як суспільного феномену, теоретичного обґрунтування державної політики із забезпечення такого добробуту.

Висновки:

1. В розвиненому суспільстві безпека держави й суспільства є функцією забезпечення добробуту і безпеки людини. Оскільки економічна безпека є головним компонентом системи національної безпеки, розробка ключових напрямків подолання передбачуваних наслідків від ситуації, що склалася на світовій арені є державним завданням на всіх рівнях управління народним господарством. Для посилення економічної безпеки необхідно враховувати наявний досвід закордонних країн з урахуванням орієнтації на інноваційний розвиток і підвищення якості життя населення.

2. Підвищення ефективності державного управління є однією з передумов забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни, регіону і

підвищення добробуту населення. Задля підвищення рівня та якості життя населення, громадського добробуту, важливо забезпечити національну економічну безпеку і визначитися з пріоритетними напрямками подолання передбачуваних наслідків. Від держави вимагається постійний контроль та моніторинг соціально-економічної ситуації, який має бути безперервним, своєчасним і достовірним.

Література:

1. Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (Дата звернення 24.02.2021).
2. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України 29.10.2013 № 1277 МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. URL: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm (Дата звернення 03.03.2021).
3. Аброскин А.С., Аброскина Н.А. Измерение уровня жизни населения и концепция национального благосостояния. Материалы конференции: *Modern science and technology*. (Петрозаводск, 26 августа 2020 года). С 74–79.
4. Бурдун А.В. Цілі та критерії соціально-економічного розвитку регіону. Державне будівництво. 2008. № 1 URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/DeBu/2008-1/doc/2/14.pdf> (Дата звернення 01.03.2021).
5. Длугопольський О.В. Економіка добробуту та критерії її оцінки: політекономічний підхід. *Наука й економіка*. 2007. № 3. С. 5–8
6. Лазарева Е.И. Национальное благосостояние как интегрированный ресурс инновационно-ориентированного развития экономики: теоретико-методологический аспект. Ростов н/Д: изд-во ЮФУ, 2009. 394с.
7. Мандрикiна А.С. Якість життя населення в контексті соціально-економічного розвитку країни. Державне будівництво. 2013. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2013_2_33 (Дата звернення 25.02.2021).
8. Притула Х.М. Якість життя населення як основна детермінанта розвитку сільських територій. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 3. С. 408–417.
9. Романюк І. «Якість життя» як соціально-економічна категорія та об'єкт статистичного дослідження. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2014. Вип. 4. С. 91–98.
10. Савченко Т.Г., Куляк А.І., Куляк І.І. Рівень і якість життя населення як результат збалансованого розвитку регіону. *Економіка та право*. 2013. № 1. С. 106–110.
11. Харазішвілі Ю.М., Грішнова О.А. Якість життя в системі соціальної безпеки України: індикатори, рівень, загрози. *Економіка України*. 2018. № 11-12. С. 157–171.

References:

1. Zakon Ukrainy Pro natsional'nu bezpeku Ukrainy vid 21.06.2018 № 2469-VIII [Law of Ukraine On National Security of Ukraine of June 21, 2018 № 2469-VIII]. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> [in Ukrainian].
2. Nakaz Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy 29.10.2013 № 1277 METODYChNI REKOMENDATsIY schodo rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy [Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine 29.10.2013 № 1277

METHODOLOGICAL RECOMMENDATIONS for calculating the level of economic security of Ukraine]. Retrieved from: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm

3. Abroskin, A.S., Abroskina, N.A. (2020). Izmerenie urovnja zhizni naselenija i koncepcija nacional'nogo blagosostojanija [Measuring the standard of living of the population and the concept of national welfare]. *Conference materials: Modern science and technology – Materialy konferencii: Sovremennaja nauka i tehnika*, 74–79 [in Russian]

4. Burdun, A.V. (2008). Tsili ta kryterii sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku rehionu [Goals and criteria of socio-economic development of the region]. *Derzhavne budivnytstvo – State building*, 1. Retrieved from: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeBu/2008-1/doc/2/14.pdf> [in Ukrainian].

5. Dluhopolskyi, O.V. (2007). Ekonomika dobrobutu ta kryterii yii otsinky: politekonomichniy pidkhid [The welfare economy and the criteria of its evaluation: political-economic approach]. *Nauka i ekonomika – Science and Economica*, 3, 5-8 [in Ukrainian].

6. Lazareva, E.I. (2009). Nacionalnoe blagosostoyanie kak integrirovannyi resurs innovacionno-orientirovannogo razvitiya ekonomiki: teoretiko-metodologicheskii aspekt [National welfare as an integrated resource of innovation-oriented economic development: theoretical and methodological aspect]. Rostov n/D, YuFU Publ., 394 p. [in Russian]

7. Mandrykina, A.S. (2013). Yakist' zhyttia naselennia v konteksti sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku krainy [Quality of life in the context of socio-economic development of the country]. *Derzhavne budivnytstvo – State building*, 2. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2013_2_33 [in Ukrainian].

8. Prytula, Kh.M. (2014). Yakist' zhyttia naselennia iak osnovna determinanta rozvytku sil's'kykh terytorij [Quality of life of the population as the main determinant of rural development]. *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy – Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*, 4, 3, 408–417 [in Ukrainian].

9. Romaniuk, I. (2014). «Yakist' zhyttia» iak sotsial'no-ekonomichna katehoriia ta ob'iekt statystychnoho doslidzhennia [“Quality of life” as a socio-economic category and the object of statistical research]. *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika – Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economy*, 4, 91–98 [in Ukrainian].

10. Savchenko, T.H., Kuliak, A.I., Kuliak, I.I. (2013). Riven' i iakist' zhyttia naselennia iak rezul'tat zbalansovanoho rozvytku rehionu [The level and quality of life of the population as a result of balanced development of the region]. *Ekonomika ta parvo – Economics and law*, 1, 106–110 [in Ukrainian].

11. Kharazishvili, Yu.M., Hrishnova, O.A. (2018). Yakist' zhyttia v systemi sotsial'noi bezpeky Ukrainy: indykatory, riven', zahrozy [Quality of life in the social security system of Ukraine: indicators, level, threats]. *Ekonomika Ukrainy – Ukraine economy*, 11-12, 157–171 [in Ukrainian].